

Úvodník:

Už na střední škole nám vštěpovali, že četba beletrie je důležitá v zájmu sebereflexe: z *Vojny a míru* nebo z *Davidy Cooperfielda* se dovíme mnohé o jejich hrdinech, ale především bychom se měli ještě více dovědět o sobě. Přesvědčil jsem se, že to platí i o četbě časopisů. V úctyhodné, nad jiné seriózní revui jsem se o sobě dočetl, že jsem zemřel. Kdybych *Střední Evropu* nečetl, zůstala by mi tato nepochybně pro mne důležitá skutečnost utajena. Kdybych nečetl *Texty*, čtvrtletník učený a vážný, až vede k zádušnosti, nevěděl bych o sobě, že jsem se stal členem Klubu přátel Textů. Potěšilo mě, že jsem stařešina mezi zakládajícími členy a těším se, že po upevnění členské základny při budování nadstavby dostane se mi jako kmetu poct nejvyšších – diplomu, medaile nebo stisku pravice. Doufám, že se o tom zase včas dočtu, abych se mohl opět odvděčit úvodníkem.

Co mě však potěšilo nejvíce: že úředovou redakce a rodištěm řečeného Klubu je restaurace U Iva, Dolní náměstí 308. Rád bych zrestauroval kousek historie tohoto objektu, k němuž mě váže nejedna krásná vzpomínka na dřevní časy, kdy v přízemí se nalézaly notářské kanceláře a v patře byt pana notáře Navrátila. V malém kutlochu za kanceláři, který sloužil tuším jako odkládiště neboli archiv, měla ve školním roce 1942/43 sídlo redakce primánského měsíčníku *Student*. V té redakci na náměstí Hermanna Göringa 308 jsem sedával jako pouhý host vydavatele, majitele a šéfredaktora Tondy Navrátila, primána reálného gymnasia (Realgymnasium in Wsetin). Napsal jsem mu vícero příspěvků, také svou první sebevědomou literární kritiku (o Omelkově chlapecké knížce *Vlci proti Mustangům*). Vlastnoručně: redaktor odměřil místo v čísle a autor byl povinen svůj text čitelně vepsat do jediného exempláře, půjčovaného zájemcům za nájemné 1 K. Plynulost oběhu střežil šéf osobně.

Když jsme byli v septimě, začali jsme vydávat celoustavní gymnasijský časopis *Plást*, cyklostilovaný. Trojčlenná redakce Navrátil – Schmidt – Trávníček sídlila opět

v notariátu, nepamatuji už přesně, zda na náměstí Edvarda Beneše 308, nebo už na Stalingradském nám. 308 (číslo domu nedoznalo změn). Schůzky redakce byly živé; i když občerstvení dosud nezajišťoval žádný lev, nechybělo nikdy, ani na výjezdních zasedáních redakce u nás v Lidči. Do výroby byly zapojeny psací stroje pana notáře i kufříkový Diplomat Antonínův, ručně pořizoval jen Schmidt blánoryty na zpestření čísel. – Jako všechny triumviráty v dějinách, rozpadl se i tento redakční. Já jsem se na dlouhé měsíce vzdálil do tatranských sanatorií a oba přátelé se dohodli na osvíceném samoděržaví Antonína Navrátila.

Naposled jsem s prof. Antonínem Navrátilem procházel už prázdnými prostorami redakčního paláce (bylo to už opět Dolní náměstí?), když jsem mu před prodejem zděděného rodného domu pomáhal vynášet a třídit inventář. Redakční psací stroje už dávno klapaly na Navrátilově mlýně v Čechách místo vodního kola.

Fueramus Pergama quondam...

Mojmír Trávníček

Revue pro literaturu, filosofii a jiné

**poezie/próza/vzpomínky/
rozhovor/studie/recenze/
glosy/archivalie**

**Adresa redakce:
Křižkovského 10, PS 207,
771 80 Olomouc
e-mail: aluze@centrum.cz
tel.: 068/563 11 59**

<http://aluze.hyperlink.cz>

ALUZE

LUDVÍK VACULÍK O SEKYŘE

Co má cenu o ní říkat? Nač jsou tak lidé zvědaví? Říkat nemá cenu nic, knížka stojí, má se číst nebo nečíst, a co není jasné z četby, žádným dodatečným vysvětlením se neposkytne. Nemám rád výklady děl.

Lidé bývají zvědavi hlasitě např. na to, zda „je to pravda“. Obyčejně se tím myslí, zda opravdu, když on tam šel, tak ho potkal. Tak tedy říkám, že nepotkal, ale potkal jiného. Nepsal jsem zprávu. Nepsal jsem kroniku. Nevím přesně, jak to bylo s mostem, který měl být vyhozen. Bratranec Karel není Jožin Belha, tak jako Tarandová není Návojná. Ale ti dva mi byli omamnou předlohou. Poznal jsem tolik míst a jejich osudů, že v osudu mého rodiště poznávají se mnohá místa a celá země; bylo to přeci všady stejné.

(Jinak lidé bývají zvědavi, jenže potichu, co jsem za tu knížku dostal. Tedy: 18 000 Kč – v prvním vydání. To je míň než kolik by dostal kterýkoli řemeslník za tolik přesčasů, kolik jsem já té věci dal. U nás se psaním literatury člověk neužívá.)

Ale takový časopis jako je „Valašsko“ jistě zajímá něco jiného. Škoda, že přesněji nevím, co to je. A tak sám vypovím, co chci: Nejraději jsem psal ta místa, kde jsem mohl líčit přírodu, děje v ní, liboval jsem si v metaforách, prožíval jsem znovu prostor a jeho náladu. Byl jsem dávno rozhodnutý, že se vybrodím v té trávě, potoulám potoky a úvozy, tato Sekyra mi jen dala příležitost. Dál mi dělalo radost líčení pěkných scén mezi lidmi. Škaredé scény jsem znovu vytrpěl. Cenil jsem si svého výborného nápadu přeskakovat z času do času bez starosti o čtenáře. Jinak by se na tak malém místě celý život s tolika ději s tak velkým důrazem na jejich souvislosti nedal vylíčit. Čtenáři to vadí, jen když je líný: ve skutečnosti člověk v životě vzpomíná tak, že přeskakuje s předmětu na předmět, z času do času. Zvuk jednoho slova vyvolá celý svět vzpomínek. Zvláštním úkolem pro mne bylo podříditi si nářečí. Někteří lidé z Čech se domnívají, že jsem místy užíval dialektu. Rodilý Valach vidí, že nikde. Je to stylizace. Dvě tři slova ve větě, koncovka, odlišná kvantita – a už je tu dojem, jako by se mluvilo dialektem. Ale ve skuteč-

nosti přesný dialekt vypadal by tu nemožně. Ještě tak nejvíc bral jsem z mluvy svého rodiště syntax, určité schvály jsem si vytvořil v duchu našeho nářečí. Vůbec si myslím, že spisovné češtině mohou všechny dialekty nejvíce prospět v syntaxi: rozbíjejí pověru o spisovnosti či nespisovnosti určité vazby, vyjádření. V tomto smyslu spisovné je všecko, čeho se v umělecké řeči užije s největším výsledkem. Mám krom toho ve zvyku v duchu si, co píšu, předříkávat. Ten zvyk pochází z let práce v rádiu: text musel být „mluvný“. To mi radilo v slovosledu. Nesnesu dvakrát po sobě „se“. Jen hlupák může například napsat: myslíš-li. Slyšíte to šišlání? Hromada se sesypala: lepší je svalila, zhroutila. Jinak nevíte, kdy přestat s tím syčením. – Ale to čtenář průměrně nevnímá. Nevadí. Tyto práce na textu se dělají z větší části dodatečně. Nekonečným přepisováním. **Můžu (nikoli mohu)** říct, že každá stránka Sekyry byla napsána nejmíň desetkrát. Existuje například fáze, kdy člověk čte svůj text (protože třeba není schopen zrovna pokračovat dál) s pozorností zaostřenou na přebytečná slůvka. Vyškrtávat! Slova ohmataná nahrazovat jinými. Místo rychle napsat honem. (Nebo rychlo? – To už by byla schválnost, to je jen odsun od všečeského slova; honem nemá náhrady.) Pečlivě jsem se staral, abych nikde neužil slova „takhle“, „tohle“. Nenávidím i české „pakování“. Copak to máš? Hovno, chce se mi odpovědět. Nenávidím sousedovic. Cpe se to do spisovné normy, a zatím je to jejich, čecháčské. Ale nemohu zas napsat sousedůj, to už bych musel zrovna užít súsedůj. Zůstávám nerad u sousedův. Sousedův sklípek je ale zas taková zmňata, že jí není rovno. Musel bych napsat sklípek. Ale sklípek přece u nás nikdo nemá, to je konina! Stejně nemožné je srdíčko, mlíčko. Co všechno se dá pořídit správným odstíněním užití dvou slov: pole, role! Role je starší. (Je? Nevím.) Kruché role – ani nevím, jestli se to dá napsat, ale nestarám se. Vůbec: nemám k tomu všemu žádné vzory, žádné teorie, žádné teoretické jazykové vzdělání. Dělán si, co chci. Tato věta mi zabrala snad půl večera: „A už jsem viděl, že to bylo pole ovsa nebo pohanky, pole kamenité, vysoké a větrné, kruché role s ženou v černé kacabaji a v bílém šátku, role

zaniklé.“ Od pole k roli jde se totiž dějinami dozadu.

Ale žádali jste mě, abych o své knížce napsal úvahu. Neuvažuju o ní už. Je to dávno, nechce se mi. Mám jiné starosti. Jsem zvědav, jestli se mi podaří ještě něco napsat. Psaní je moc těžké, a nevím, proč vlastně píšu, když radostné je to vždycky jenom chvíli. (Vidíte: být to v knížce, tak bych kvůli slovu chvíli, abych ho mohl užít, nahradil slovo vždycky slovem pokaždé. Lepší to k tomu pasuje!)

Text spisovatele Ludvíka Vaculíka byl publikován ve sborníku Valašsko v roce 1968. Zaujal nás natolik, že jsme se jej rozhodli znovu zveřejnit. Činíme tak s laskavým svolením autora.

red.

JAN VÁLEK

ZAPADLÁ ZNĚLOST

**Stéblo mráz rozkrojilo
Myslil jsem o jaře
Vločkami rojilo
Roztát na tváře**

**Ty žertvy tiché, vím
samy znají cestu
k bosým z mých zim
zamrzlých v gestu**

**Stéblo zůstalo
kdy odešel jsem
Kdy dávno nebylo
Jen sen, znělý sen**

MÁ CHVÍLE

**Polepím špalík peřím:
pták Dupne nožkou?
Ne-li (přesto věřím)
bude mi soškou**

BORSUČÍ

Helena Mičkalová

Za Kubú v Borsučí byly samé skaly. Kúšček nad nimi byla hdysi studénka s korýtkem. Pravili, že voda je v ní zdravá. Mezi skalami jaksi dobře nebylo. Dusno, těžko, jak kdyby na člověka něco padalo. Každý, kdo tam vešel, čekál, co sa stane. Radši utekál pryč. Místo to nebylo veliké a pravilo sa tam v Zahrašnisku.

Rozína sa nebála, smíla sa, když jí prokovali, že sa v Zahrašnisku hdysi ztratí, nebo ešče něco horšího.

Raz tam šla na trávu. Věděla, kde je moc pěkná, daleko široko nebyla lepší. Už našla. Měla žízeň, tož šla ke korýtku sa napít. Na kraji lesa ostala stáť. Ve studénce prala cizí roha šatku. Šatka byla celá vyšívaná a roba do ní třískala pístem, jak kdyby ju chcěla rozbit. Při práci jí tékly slze potůčkem. Plakala, naříkala, až srdce usedalo. Sotva uviděla Rozínu, popošla páru krokůch k ní a podala jí šatku. Hdyž Rozína měla šatku v ruce, poděkovala, roba sa malúčko usmíla a ztratila sa. Dívka edem chvílku hleděla na šatku, mokrá nebyla. Čekala jestli sa ešče něco stane, nic. Šla ke studénce. Korýtko bylo postavené pánkem, a nikde ani kapka vody. Už nečekala a utekala domů.

Od téj doby nikdo robu neviděl. S darovanú šatku sa Rozína parádila. Ludé ešče takéj neviděli. Karlovske roby chcély podle ní vyšívat, ale niti sa jím trhaly, plantaly, nedalo sa. Hdo ví, co roba kvůli téj šatce udělala, když musěla chťa nechťa edem a edem ju prať. A ešče v místě daleko od ludích. Za Rozínino poděkování jí praní skončilo. Dnes už málo ludích ví, hde je Zahrašnisko. Všec-ko je jiné, ani teho skálí tam není.

Podle vyprávění Anežky Křenkové, matky spisovatelů Jiřího a Petra Křenkových.

Vysvětlivka:

postavit' pánkem – vztyčit se

Helena Mičkalová (1935) je sběratelkou lidové slovesnosti a vydala dvě knihy pověstí *O čem si vyprávjajú Karlovjané* a *Co sa Karlovjanom stalo aj nestalo*.

AFORISMY OTAKARA MATUŠKA

Cesta člověka
vede od smečky
ke karavaně

X

Měl praxi teoretika.

X

Pan Reynek de la Mancha...

X

Tak promrznout
se dá jen zevnitř.

X

Dětství:
čas, kdy čas
měl ještě čas.

X

V řádu,
nikoliv v řadě.

X

Sto lidí, sto názorů
a ani jedna myšlenka.

X

Mým válečným rykem
je ticho.

X

Úzkost nás tiskne
vlastním nákladem...

Otakar Matušek se narodil v Ostravě v r.1953. Je ženatý, má dvě dospělé děti. Aforismy píše 15 let a publikoval je ve Tvaru, Iniciálách, Akordu, Alternativě nově a Moravskoslezském dni. Jsou také součástí knih ostravské spisovatelky Boženy Klímové. Je v invalidním důchodu a žije v Ostravě-Porubě.

ROBERT FAJKUS

Přílet havranů

Déšť dere peří ze stromů,
vítr rozvívá duchny po oraniskách,
nahá vyzáblost schouleně bloudí do mlh,
černým stehem přišívá k spánkům šed.
Křičí, v poryvech se oddělují,
v stupňovaných vzlycích meluzíny.

Těžce utkvělý vzduch
rozřízl zvuk telefonu:
tvůj přiškrcený hlas,
jako by právě rostlo chmýří
na havraních holátkách. –

Počátek podzimu

Listí, rez, saranče.
Ubřebentěné vši:
sýkorky mezi ořechy.
Vzpomínka. (Ta mašlička
na tvých kalhotkách
v mých zubech, tak sériová,
a já ti ji tenkrát tak přisoudil...)

Modlitba

Jdu.
Otvírám hubu jako zvíře
a nevychází zvuk.

Na konci žádné slovo není:
táž stařena, totéž listí, táž tma.
Hudba... Byla vždy popravčí!

Počátecký hřbitov

Dějiny pod kameny
jako by ještě čekaly.
Hrobník namáčí brousek do vědra:
„V zimě bejvaj mezi kostma zmije.
Na jaře lezou nahoru.“

Přeruším šustivý šepot, propadnu
do ticha počáteckých měšťanů.
Žasnu nad ladnou krásou vybělených čel,
tu nejkrásnější lebku беру do dlaně,
olůvko v šourku náhle ztěžkne.
„Vstaň na chvíli pomilovat se!“

HUDBA SFÉR

Péter Esterházy

113

Náš vztah k chudobě byl tajuplný, vycítili jsme, že něco není v pořádku. Prakticky jsme to tak viděli, chudí jsme byli, ošacení obyčejné (dlouho jsme se domnívali, dětské oblečení se zpravidla dědí, že nové šaty vůbec neexistují), na prázdniny jsme nejezdili, koberce prodřené, maso zřídka, kuře téměř nikdy, jenže my jsme na to nikdy nemysleli. Takže jsem začal špatně: tuhle chudobu jsme my neviděli, zčásti nám zůstala skryta, díky mamince, zčásti jsme měli všechno, což zřejmě znamenalo, že to, co jsme měli, pokládali jsme za všechno. Tatínek o ní nepřemýšlel, my si ji neuvědomovali, rovnováhu udržovala maminka, za nic na světě by nepřijala móresy jdoucí ruku v ruce s chudobou. Když už se dře jako kůň, tak ať aspoň někdo polituje (nebo závidí). Nebo si toho přála ještě méně: když už se dře, tak jako kůň, aspoň. Když už.

Jistá znamení dávala přesto tušit, že naše praktická chudoba spočívá na nejistých základech. No, třeba jen samo vaření! Ovšemže, bylo chudobné, ale jak chudobné! Okolky stranou, maminka byla v zajetí předkrmů. I v tom vyhnanství. Před spolužáky jsme otázku předkrmů jednoduše zapřeli. Nač se unavovat marným vysvětlováním. Paprika plněná tvarohem s koprem, rajské jablíčko, nebo jen cibulka s majonézou, konzerva játrovky se smetanou, vylepšená mateřídouškou, takové malé cosi. Tvar. Maminka uměla ze všeho něco připravit, tedy ne jen tak cosi, ale něco pěkného. V životě bojovala s beztvarou ošklivostí vždy a všude. Z kozího mléka, pšeničné krupice hustou kaši, tu rozetřela tence na plech, upekla, vykrájela z ní kolečka, natřela je marmeládou a naskládala jedno na druhé. To byla Babylónská věž. Říkat jsme tomu mohli různě, občas nás napadaly vyložené koniny, občas, páté přes deváté, vypadávala z nás učiněná moudra. Kachna *sans orange*. Kdo chce přidat sánzoranže? (Deklasovaný humor.) Zkrátka předkrm a *dolce*. Dólče.

– Kousíček dólče? Mohu nabídnout? Vždy se ptala tímhle dvojevětím, jako bychom se měli rozhodnout.

Ovšem rajskou jsme už zapřít nedokázali, s pepřem, muškátovým oříškem, zázvorem, pokud jsme měli, s kousky nastrouhané pomerančové kůry. My ji přímo zbožňovali. Kamarádi leda ohrnovali nos:

– Vy teda máte nóbl chutě, pánové?!

Nato se nás zmocnila jakási panská nadutost, byli jsme moc pyšní na naše chuťové pohárky.

Přesto jsme mamince i my občas do očí vyčetli, že vaří příliš *po pansku*. Těžko říci, co jsme tím mysleli. Snad, že v naší bramboračce neplave tolik mastnoty ani ohromné kusy cibule jako u cizích, ale je bledá, smetanová. Na francouzský způsob, tvrdila maminka. Uvařila nám i tu cibulačku. K masu, to jsme také nikde jinde nevidali, kapánek něčeho kontrastního, sladkého, třeba kousky opečeného ovoce nebo legendární omáčku „pikánt“, tu nejlidovější hořčici smíchanou s prachobyčejnou marmeládou.

A nyní to nejtěžší: rodinné stříbro. Jedli jsme totiž vždy, svátek nesvátek, stříbrnými příbory.

– Ale proč?

– Protože jiné nemáme – odvětil tatínek, maminka zavrtěla hlavou. Ta tíha stříbra nám už v rukou zůstala. Na návštěvách, v družině se naše ruce musely jakoby seřizovat na alumínium.

– Co je, neumíte pořádně jíst?! – příliš lehký nůž spěchá, semtam něco převrhne, zasviní. Ani jsme nemukli. Jenže potom jsme se prozradili. Na koupališti. I bez stříbra by to prasklo.

Téměř celé léto jsme trávili na koupališti naproti našemu domu, ráno k vodě, večer domů. Dalo se tam jíst v bufetu, jenže to je drahé, mohl se tam brát jako školní svačina chleba s máslem a paprikou, někdy to tak stejně dopadlo, každý zvlášť zabalený do ubrousku, jenže v poledne se má sníst něco teplého. Obědvávali jsme, pokud možno, ve dvanáct hodin, to jsme se naučili ve vyhnanství, na vesnici: zvoní, oběd, po staletí. Ve dvanáct jsme tedy nechali všeho, fotbalu, plavání, holek a odkráčeli k plotu, kde už čekala maminka s kastrůlky, protože jíst se musí, jíst se musí pravidelně a dodržovat pravidla stolování, takže v jednom kastrůlku

nebylo jídlo, ale ubrousky a ovšemže ty starobylé příbory, jediné které v domě byly. Posadili jsme se bráchové vedle sebe, stříbrný nůž, stříbrná vidlička – což se mezi koupajícími naháči vyjímal ještě absurdněji, – požehej nám, Pane, tyto dary, ámen. Okolo nás kamarádi pohrdavě shlížející na salát ze zelených fazolek s koprem (!).

Tyto obědy náš pevný svazek s masami pracujícího lidu neutužovaly.

161

V naší mamince přebývala nejen nevýslovná únava, ale i nevýslovná neúnavnost. Vyzařovala z ní nečekaná energie. Být matkou čtyřem dětem, na to síly, které jsou k dispozici, nestačí, je zapotřebí ještě trochu víc. A je-li trochu víc, pak ještě trochu navíc. Ostatně z toho všeho lze sotva dospět k naději či beznaději.

Projevy energie se u naší maminky vyznačovaly rozsáhlou škálou, bylo v tom všechno: dívčí nevypočitatelnost, lehkovážné veselí, tichá vytrvalost, energie jako hravá nadsázka, jako spolehlivost, vytrvalost v zápřahu. Později jsme se měli přesvědčit, že i maminčina energie je pouze téměř nevycerpateľná.

Maminčiným večerním představením nepředcházely žádné přípravy, vlastně jim nepředcházelo ani předchozí představení, jako by to pokaždé bylo poprvé, premiéra, nečekaná, úžasná, záhadná, přesto přirozená, třeba jako zázrak, nezbytná, což ovšem nesouviselo s ničím, hlavně to nezáviselo na každodenních problémech, na něčem všedním. Souviselo to s naší maminkou, a ta, no ovšem!, nebyla závislá na ničem. Nepřipravovala se předem, nevysvětlovala, nepřesvědčovala, neorganizovala – jako podnikový náborář by neuspěla – když nadešel čas, jednoduše nás vyzvala. Ke každému z nás zvlášť přistoupila, něco pošeptala, popořádku, nejdříve domácí, strejda Pišta, teta Rózi, Anka, Malý Pišta, potom, zhluboka se nadechla, dědeček (to ovšem nešeptala, postavila se před něj, sklonila mírně hlavu a tichounce řekla: Papá, prosím...), teta Mína, dokud ještě nebyla tak nemocná, prababička a my. I tatínkovi něco pošeptala, ale asi něco jiného než ostatním, rozzářená mužská tvář a začátek 50. let.

Také nám šeptem připomněla, že máme vzít nějaké sezení, židli, stoličku, štokrle, polštář, verpánek, trůn a tam a tam se usadit. Maminčiných pokynů všichni uposlechli, nikomu nenapadlo vzepřít se, celý dům ji tiše následoval, dokonce i dědeček, jeho tváře nanejvýš nehořely zvědavostí, zatrpkle kouřil dýmku, díval se zadumaně, se stoickou blahovůlí.

Každý popadl něco k sezení a spěchal na určené místo, podobně se pospíchalo v šedesátých letech k televizi. Potom, když se publikum usadilo, – pozvolna dozníval i šum –, nastalo úplné ticho, zahájila maminka představení: buď předčítala nebo hrála loutkové divadlo. I když předčítala, držela v ruce jednu z loutek, jako by ta četla. Které knížky, to si nevzpomínám. Dickens, Conrad, Malý princ. Představení se nikdy nekonalo na stejném místě, jednou to bylo u nás, jindy v kuchyni, občas na dvoře, někdy až vzadu (u hnojiště). Když u nás, tak se hrálo s maňáskama za plachtou, za níž měl dědeček ložnici. Jinak se používal „areštantský koberec“ strejdy Pišty. Celu měl dlouhou dva metry sedmdesát centimetrů, stařík se mohl procházet sem – tam, tam a sem, nohy, tělo, srdce té vzdálenosti přivykly, a když ho pustili, koupil si koberec (dle naší maminky: docela ucházející) dva metry sedmdesát na délku a každý večer před spaním se na něm procházel sem – tam, tam a sem. A teta Rózi pokaždé moc plakala.

Představení netrvalo nikdy déle než třicet minut a nakonec se všichni smáli jako malí, děti taky.

Péter Esterházy

Matematik, postmoderní spisovatel generace sedmdesátých let, publicista a aristokrat. Jeden z nejvýznamnějších současných maďarských autorů. Ukázka je z autorových pamětí.

z maďarštiny přeložil Tomáš Vašut

Robert Fajkus

Lékař, básník. Narozen 6. 2. 1967 v Jindřichově Hradci Autor básnické sbírky *Sivý křik* (Vendryně: Weles 1997), která vznikla výběrem z několika strojopisných sbírek.

SLUNEČNÍ BRÝLE

Carlos Antognazzi

Znovu se rozhlédl po ulici, zleva doprava, a už potřetí jej udivilo, jak je pustá.. Proháněl se jí silný a suchý vítr, který mu i přes jeho hedvábnou košili spaloval krk a hrud'. Nebyl tam žádný člověk, nikdo se neprocházel pod tím žhavým sluncem předčasně příšlého léta.

– Zase mne podvedlo – stěžoval si sám sobě v duchu muž, – zase přišlo léto moc brzy.

Po chvíli konečně vyrazil dlouhým krokem přes dlážděnou ulici, vydávaje se tak na pospas zářícímu slunci tam nahoře, které vypadalo, že se chystá svým žárem roztavit dnešní život města v jednu obrovskou žhavou směs.

Zvířený prach mu vlétával do očí, úst a pod rozhalenou košili, chvílemi se jím až zalykal.

S přimhouřenýma očima přešel na protější chodník a ukryl se do stínu, který vrhal výčnělek jednoho domu.

– Tohle léto se bez nich neobejdu – mručel skrz zuby, zatímco se prach snažil najít nějakou tu skulinku, kterou by mohl proklouznout.

Týkalo se to tmavých brýlí, „speciálně pro tohle sluneční záření“, jak říkával jejich prodejce Don Cosme.

Don Cosme byl hubený, kostnatý stařec, který měl na hlavní ulici města malý krámk, v němž i bydlel. Říkalo se, že je napůl čaroděj, což ale neznamenovalo ztrátu klientely, vždycky se našel nějaký zákazník.

V jeho krámku mohl člověk najít všelijaké věci, od glazurovaných mís z porcelánu až po tužky a dopisní papíry, tohle všechno promícháno s různými kusy nábytku, jako jsou malé stolky, křesla, stojací lampy... A taky tmavé brýle.

Zrychlil krok a po chvíli už vcházel do vyprahlé boční ulice. Klidně vdechoval ten pálivý vzduch, který proplouval těžce a neochvějně mezi spálenými lidskými hrdly a těly.

Dosud jej nikdo nespátřil. Tak je to lepší.

Rosa, která je už čtyři roky jeho snoubenkou, bude překvapená, až jej uvidí s těmi dokonale padnoucími brýlemi, jak se vysmívá prachu, jenž proniká do očí těm ostatním. Bude jediný ve městě, kdo bude mít sluneční brýle od Cosmeho. Tohle pomyšlení mu vyvolalo na tváři lehký úsměv, který ale zase rychle zmizel, neboť mu do úst vnikla nová vlna horkého prachu.

Když stál před krámkem Dona Cosma, byl už pouhou karikaturou toho, kdo před chvílí vyšel

z jeho bytu: byl celý zpocený, špinavý, na hlavě chomáče zcuchaných vlasů, které zakrývaly jen polovinu jeho tmavého čela. Byl strašně unavený.

Jemně zaklepal na skleněné dveře a čekal. Ihned se objevil kulhající Don Cosme. To kulhání byl pozůstatek starého zranění z války, levá noha mu tehdy byla zkrácena o čtyři centimetry. V jeho olivově zbarvené tváři se nepohnul ani sval, když spatřil svého potencionálního zákazníka. Otevřel dveře, které díky svým rezivějícím pantům strašně vrzaly, a pozval muže dál.

Se vstupem do místnosti jako by se ponořil do jiného světa, podivného, ukrytého mezi lékárnickými lahvičkami plnými lepkavých, tajemných tekutin.

V té malé místnosti nebylo jediného uklizeného místa. Člověk tady mohl vidět pohromadě ty nejrozmanitější předměty. Jakýkoliv zákazník by tu mohl marně prochodit hodiny a hodiny a hledat to, za čím přišel, ale díky Donu Cosmovi byla žádaná věc nalezena velice rychle: on prostě vždy znal přesně místo, kde se ta věc nachází. Jako teď. Ještě než muž otevřel ústa, už přeházel několik knih a nesl mu malou, obdélníkovou krabičku, ve které byly uloženy brýle.

Krátký úsměv přeběhl přes starcovu křivou tvář. Muž byl trochu překvapen, ale okamžitě na to zapomněl, když pohlédl na ten cenný předmět, který ležel na jemném, měkkém modrém sametu na dně krabičky.

– Patřily jednomu slepci – zamumlal kostnatý prodavač. – Jsou to ty nejlepší, které mám proti slunci. –

– Jsou moc pěkné – řekl muž, aniž odvrátil oči od masivních želvovinových obrouček a čistých černých skel, od toho tajemného oparu, který obklopoval dřevěnou krabičku. A dodal: – Vezmu si je. –

– No, já nevím... – zamumlal Don Cosme, na jehož živých očích bylo vidět, že váhá, neboť podle něj byl tento předmět vhodný do sbírky a ne k běžnému užívání.

Muž, trochu znepokojený, položil před starce hromádku vybledlých bankovek a s nadějí v hlase se zeptal: – Je to dost? –

– Myslím, že ano... Ale nejsem si jistý, zda jste tím vhodným člověkem pro jejich užívání.

Ale to už muž, po souhlasné odpovědi, s úsměvem a s brýlemi v ruce zavíral dveře krámku.

Venkovní jas jej přinutil ihned brýle vyzkoušet. Padly mu tak, jak očekával, přesně seděly, takže slunce jej už nebodalo do očí.

(pokrač. na str. 18)

... VEZMI SI TADY TUŽKU A NĚCO SI
ZATÍM PISŮ... JMENUJI SE UMBERTO
E. A MOŽNÁ MĚ ZNÁTE JAKO
AUTORA KNIHY "JAZYKOVÁ INTERSE-
MIOTIKA"... DNES TO BUDE
TROCHU NETRADIČNÍ...
SEDNI SI !!

... TENTO MUŽ SE MNOU VE
STUDIU JE PAN U. ECO,
ZNÁMÝ... NO PROSTĚ JEDEN MŮJ
ZNÁMÝ... TROCHU SE MI SEM
VNUTIL...

... PŮVODNĚ JSEM CHTĚL MLUVIT O
JMÉNU JEDNOHO RŮŽOVÉHO KYVADLA,
KTERÉ JE NA NĚJAKÉM OSTROVĚ,
ALE...

... TO JE SAMOZŘEJMĚ BL...
NESMYSL, JA' JSEM ZE VSETÍNA
A TY Z NĚJAKÉ DÍRY V
ITAÁLIÍ...

... a že stejně - třeba
to, že máme úplně
totožné
iniciály...

4

... A CO TÍM CHCEŠ ASI
ŘÍCT?

... no že by jsi mi mohl
vrátit slippy...

5

... ALE... TY BLBEJ TALIA'NE,
VŽDYT TAM JE NAPSÁNO
»MADE IN E.U.«....

... cha cha cha!!

POKRAČOVÁNÍ PŘÍŠTĚ

6

Pocit, který v něm vyvolala ta změna, jej přinutil prudce zastavit a opřít se o stěnu jednoho domu. Pozvolna začal vidět věci okolo jinak, jako by předměty, které se před chvílí blyštěly na slunci potemněly, jako by téměř ztratily svůj význam.

Pokračoval pomalu v chůzi, zamračeně, myslel na to, co se mu přihodilo.

Ulicí se přibližovala skupina dětí, běhaly a hrály si spolu, těla ještě mokrá po koupání v řece. Skoro si jich nevšiml, tak byl v moci těch tmavých skel. Slunce už neútočilo na jeho rozšířené zorničky.

Děti jej okamžik pozorovaly a jedno z nich se po chvíli nabídl, že mu pomůže přejít silnici.

Muž pokračoval v chůzi skoro popaměti, protože v tom tajemném, znepokojivém pološeru rozlišoval jen některé nejasné linie.

– Ale slunce a prach mne nyní neobtěžují – říkal si muž s určitým zadostiučiněním. Dokonce by se dalo říci, že necítil vedro, že jeho tělo se nepotilo, že zcuchané vlasy se narovnávaly, že světlo už neexistovalo.

Jednu chvíli si přál sundat ty brýle a rychle se vydat k domovu, ale nečekané vnuknutí, dosud mu neznámé, jej přinutilo vzdát se této myšlenky. Jeho chůze se stávala v rychle postupující tmě namáhavější a zdálo se, že jej tma utopí ve svém mlžném víru. Někteří lidé mu nabízeli pomoc, ale on je vytrvale odmítal pevným hlasem, že nic nepotřebuje. Nemohli jej za těmi černými skly poznat.

Ale slunce už opouštělo svoji nebeskou dráhu a muž viděl stále méně a už si ani nevzpomínal, kde stojí jeho dům.

Zděšený tím vším si chtěl sundat brýle, ale s údivem zjistil, že to není možné, že jeho ruce jej neposlouchají. Zatřásl tedy silně hlavou, ale brýle byly pevně spojeny s jeho očima, tak pevně, jak si je před několika hodinami nasadil. – Kolik hodin už uběhlo od toho nákupu? – Brýle dál pevně držely.

Podíval se na své ruce, které jej předtím neposlechly, a i přes panující tmu dokázal rozpoznat, že jeho levá ruka je připoutána k nějakému psovi a ta pravá drží pevně, s obavami a úzkostí, bílou hůl jako předtuchu jeho blízké budoucnosti.

Dlouho trvala jeho chůze k domovu, ale protože už byla noc, nepoznával cestu a šel pomalu, bez únavy a hledal slunce.

ze španělštiny přeložila Michaela Jančová

GÜRTLER

Vlado Janček

Kedysi dávno ľudia získavali oheň zo stromov zapálených od blesku a elektrinu trením líščieho chvosta o ebonitovú tyč. Už vtedy si medzi sebou rozprávali príbeh o Gürtlerovi. Ten príbeh mal zvláštnu moc. Každý, kto sa o ňom dopytal, do rána zarástol po celom tele denanôčkami. V odbornej literatúre sa tento kvet uvádza pod názvom sirôtka, moja stará mama z Hradišťa pod Vrátnom ho volá denanôčka, ale vyliečiť ma nevie. Prekliatie pomíne až vtedy, keď postihnutý povie legendu o Gürtlerovi niekomu ďalšiemu. Chvíľu po tom, ako je príbeh vyrozprávaný, kvety sa stratia a rozprávač navždy zabudne na legendu, ktorú práve odovzdal. Pretože ma už nebaví donekonečna vysávať z koberca pestré lupene, svoje rozprávanie odovzdávam ďalej.

Niekoľko metodických pokynov:

- 1. Čítajte pozorne.*
- 2. Po prečítaní textu kvety pravidelne polievajte.*
- 3. Na hrubo vytlačené slová sa nevzťahujú autorské práva.*

Kedysi dávno ľudia získavali oheň zo stromov zapálených od blesku a elektrinu trením líščieho chvosta o ebonitovú tyč, vravieva sa na začiatku. V tých časoch museli spolu žiť a plodiť potomstvo súčasne traja ľudia: muž, žena a Gürtler. Na založenie každej novej takejto pospolitosti bolo treba **mnoho sily, odvahy a dôvtipu**. Verný zvykom opustil muž, budúci manžel, svojich rodičov – otca, matku a Gürtlera – a odišiel hľadať si manželku a Gürtlera. Mladá žena opustila svojich rodičov – otca, matku a Gürtlera – a odišla hľadať manžela a Gürtlera. Gürtler rodičov nemal, bol to človek, ktorý sa rodil spojením mesačného svitu a ortuťových pár, pričom neprežíval obdobie dospievania ako prví dvaja. Hneď po svojom zrode odchádzal hľadať svojho muža a ženu svoju. Keď sa všetci traja našli, na prvý pohľad sa do seba zalúbili a **začali spolu žiť**. Muž lovil ryby, Gürtler pripravoval z rýb **chutné pokrmy** a žena lovila ryby. V tých dávnych časoch bolo rýb toľko, že Gürtler ani nestačil pripravovať chutné pokrmy. S láskou hľadel na svojho muža i ženu svoju a chválil ich za rybacinu, ktorú nosili z bystriny.

Takto žila aj rodina **posledného** z Gürtlerov. Raz počas veľkej vody jedna z rýb švihla chvostom, zrazila muža do vody a on sa začal topiť. Prúd dravej rieky ho rýchlo unášal do diaľky, žena sa vrátila do príbytku bez muža a bez rýb. O nešťastí začala rozprávať tak zaujímavo, že Gürtler sa rozplakal. Chválil ju za krásne rozprávanie a slzy mu pritom pomaly schli na lícach. Potom pobozkal na tvár tú znamenitú rozprávačku a odišiel hľadať muža, ktorého vzala voda. Netušil, že muž si práve vo chvíli bozku chvíli udrel hlavu o ostrý kameň a so zúfalým výkrikom zomrel. Gürtler teda odišiel a žena mala odvtedy dvakrát toľko práce. Od východu slnka až po jeho západ lovila, potom celú noc pripravovala chutné pokrmy z rýb. Pokrmy sa na vtedajšom vzduchu rýchlo kazili, pretože nebolo muža ani Gürtlera, čo by ich využitovali.¹

Gürtler kráčal popri rieke, neustále volal na svojho muža a takto horekoval: „Bože môj, bože môj, prečo si ma opustil?“² Keď nadišla tretia noc jeho putovania, ako po prvé dve tmy sa schúlil pri osudovom brehu, nevediac, že čaká dieťa. **Porodil** tesne pred svitaním. Jeho prvým a jediným potomkom sa stala mladá bezzubá žena, ktorá mala **oči belasé** ako sibírsky husky. Gürtlera neomylné viedol vrodenný inštinkt: pupočnú šnúru roztrhol³ a dieťa začalo kričať. Prvorodič si zapchal uši, ale keď sa po chvíli uvažovania dal vkladatstvoreniu do otvorených úst sladké koreniny rastúce na brehu rieky, nárekustal.⁴

Gürtler vzal dieťa do rúk a niesol ho popri dravom prúde rieky. Maličké rástlo vďaka sladkým zelinám, priberalo na hmotnosti a nakoniec zmužnelo (**sic!**). Aby mu Gürtler zachoval dievčenskú povahu, nazval ho Amandou a vystrúhal jej panáčika z trstiny. Amanda bola už príliš **ťažká na nosenie**, a tak sa obaja usadili na brehu rieky. Len dva dni cesty pritom chýbali k miestu, kde ležal hľadaný muž s rozdrveným temenom. Gürtler sa naučil loviť ryby v rieke a pripravoval z nich chutné pokrmy ako predtým. Začal ryby soliť: mäso sa menej kazilo a jeho slaná chuť mu teraz celkom pripomínala podpazušie milovaného muža.

Aby si trvale udržal pri sebe onú vôňu a chuť, **dal si narásť fúzy**⁵ a začal sa tak stále viac podobáť na svojho mŕtveho muža, ten tajomný predmet túžby. Jeho otcovská láska k Amande⁶ sa však zmenšovala s kaž-

dým sústom solenej rybaciny. Jedného rána sa Gürtler prebudil o čosi skôr ako Amanda. Sám vykročil popri rieke a po dvoch dňoch konečne narazil na zvyšky svojho úbohého muža. Podruhékrát v živote sa Gürtler rozplakal. Opuchnuté viečka si prikryl dlaňami slanými od milovaného pokrmu.⁷ Konečne sa dozvedel pravdu o svojej láske a ponáhlal sa späť k Amande.

Amanda vstala o čosi neskôr ako Gürtler. Nevidela rodiča svojho ani chutné pokrmy pre utíšenie hladu, a preto sa vydala hľadať aspoň jedlé druhy sladkých korenín do lesa pri rieke. Keď prišla noc a vysilená Amanda nedokázala nájsť cestu späť z lesa, uložila sa spať pod tmavý dub. Prebrala sa až na pocit, že sa nad ňou skláňa muž. Ten pocit zažila prvýkrát v živote. Muž sa túlal po lese už niekoľko mesiacov, hľadal nejakú mladú ženu a Gürtlera, aby mohli žiť spolu šťastne až do smrti.

Je zvláštne, že aj bez Gürtlera sa mladému mužovi a Amande narodilo po necelom roku dieťa. Rodila Amanda. Jej krásny muž sa potom rozběhol do lesa, aby nanosil sladké koreniny pre dieťa a zoslabnutú matku. Bol už od začiatku najzvláštnejšou postavou tohto príbehu. Mal vlastnosť, pre ktorú sa mu ostatné mladé ženy a Gürtlerovia vyhýbali: jeho telesné orgány sa rozvíjali oveľa rýchlejšie, než bolo normálne.⁸ Keď niekoľko minút používal ramená, svaly na nich mu zhrubli natoľko, že mohol v rukách **roztrhnúť divú zver** ako cvernu. Rovnako rýchlo sa dokázali vyvíjať jeho nohy, jeho čeluste (mohol prehryznúť delfína za niekoľko sekúnd), jeho chrbát. Dokázal nazberať, naloviť a nanosiť **veľa** sladkého, slaného i trpkého pre ženu i decko. A ako dokonale sa Amandinmu telu prispôboval jeho fták!⁹ Chlap však musel byť neustále v pohybe, keby ustal čo len na chvíľu, scvrkol by sa a o niekoľko dní by sa zmenil na drobný oriešok, ktorý by skončil v zobáku žlty.

Dieťa rástlo, bol to chlapec/dievča a dali mu meno Adam/Eva¹⁰. Gürtler¹¹ sa už dávno vrátil späť k miestu svojho pôrodu, ale Amandu tam samozrejme nenašiel. Postupoval ďalej proti prúdu rieky¹², **až kým sa nevrátil** k miestu, kde jeho stará žena lovila neustále celé dni ryby a pripravovala z nich chutné pokrmy. Ona v ňom spoznala svojho muža (sic?) a ďakovala **osudu** za to, že ho vyslobodil

z pazúrov rieky a vrátil jej ho späť. Darmo sa mýlila, darmo jej vysvetľoval, kto je, ona verila jeho fúzom a vlastnému inštinktu. Stal sa teda mužom a prebral na seba povinnosť lovca rýb. Žene prenechal prípravu chutných pokrmov a rodenie detí. Každé z ich detí malo iné oči a vlastné meno.

Od tej chvíle sa **nevedno prečo** prestali spojením mesačného svitu a ortuťových pár rodiť noví Gürtlerovia. Tí, čo žili v čase tohto príbehu, vraj postavili na jednom väčšom ostrove kruh z obrovských kameňov, na ktorý sa ľudia chodia pozerať dodnes s údivom. Potom asi odleteli na jednom z čudných strojov ku hviezdam, lebo nik o nich viac nepočul. Je ale celkom možné, že aj oni sa jednoducho zmenili na mužov a zdomácnili.

A to je koniec môjho rozprávania. Ak náhodou do zajtrajšieho rána nezarastiete uvedenou flórou, niekde v rozprávaní som zrejme urobil chybu. V tom prípade si môžete byť istí, že kliatba stále zostáva na mne. To ale volím samovraždu. Na vás mám poslednú prosbu: na svojom náhrobku, alebo aspoň na značkovom bavlnenom tričku s krátkymi rukávmi, ktoré možno raz nájdem pod vianočným stromčekom (sic...) by som si rád našiel nasledujúci epitaf. Je to záver môjho rozhovoru s neznámym nemeckým turistom na konci jeho rozprávania o Gürtlerovi. Píšte si:

- **Wem gehört das Mensch?**
- **Das ist das Übermensch, baby.**
- **Wem gehört das Übermensch?**
- **Ich weiss nicht, mein Gott.**
- **Wer ist Gott?**
- **Gott ist tot, baby. Gott ist tot.**

„Poviedka musí byť napísaná v slovenskom jazyku.“ – vravievala nám stará mama. Neverili sme tomu, sedeli sme okolo stola a smiali sme sa. Predná izba v Hradišti pod Vrátnom bola príjemne prekúrená. Boli sme ešte malé deti, šteklili sme sa takmer neustále, počas celých zimných prázdnin. Stará mama nad svojimi nepodarenými vnúčatami len pokrútila hlavou a vyšla odmiest sneh zo schodov.

Vysvetlivky¹³:

¹Potiaľto celý príbeh vyzerá ako obsah kasového trháku porozprávanej cez veľkú

prestávku v maturitnej triede. Nezamyšľajme sa zbytočne, o chvíľu zazvoní na chémiu a koniec je stále otvorený.

² Toto Gürtlerovo zvolanie sa objavuje neskôr aj v písomných prameňoch, predovšetkým kresťanských: Mt 27,46 a Mk 15,34.

³ (ako žabu)

⁴ Ak vám prekáža plač novorodenca rovnako ako G.-ovi, môžete hádzať kockou ešte raz. V opačnom prípade postúpte o 2 políčka. Nepokazte hru, rozplačete dieťa.

⁵ Legenda o Gürtlerovi je pravdepodobne vôbec prvou známou zmienkou o fúzoch v ústnej ľudovej slovesnosti.

⁶ Nemal som pritom prirodzene na mysli ten druh rodičovskej lásky, keď sa otec zamkne s dcérou v kúpeľni, ako sa to stalo naposledy pri Michalovciach.

⁷ Raz na jar som chcel fľašou domáceho červeného vína zabiť včelu, ktorá obletovala moje denanôcky. Hmyz som trafil nešikovne, litrová fľaša sa pri náraze rozbila o poličku s knihami a jej obsah sa rozprskol na béžovú sedáciu súpravu. Susedka mi na to poradila skúsiť soľ, jedine soľou vraj zlezú tie červené škvrny.

⁸ Išlo o akcelerovanú hypertrofiu, doteraz jediný známy prípad v dejinách ľudstva. Ostatní ľudia dodnes dosahujú zmohutnenie častí svojho tela po niekoľkomesačnej námahe zameranej na záťaž jednotlivých telesných orgánov, resp. ich svalovej hmoty za účelom ich výraznejšieho rozvoja. Vyvrcholením ad absurdum je v tejto oblasti aberácia s názvom bodybuilding, ktorú rozvíjajú mentálne zaostalí jedinci rodu Homo Sapiens Sapiens.

⁹ Ide o povrchný preklep, mal som na mysli mužský pohlavný úd. Keď som bol na vojne, volali sme ho „kokot“.

¹⁰ Nehodiace sa škrtnite.

¹¹ Iná, kratšia legenda tvrdí, že Gürtler je zlatá cievka, používaná v renesancii na rozveseľovanie rozmazaných detí aristokratov.

¹² Gürtler vlastne strávil na brehu tejto rieky najlepšie roky života. Ak čítate najskôr text a až potom vysvetlivky, už viete, ako sa to s ním skončilo. Ak ich čítate paralelne s textom, dostanete sa ku koncu lepšie pripravení, ale neskôr.

¹³ Poznámkový aparát, ktorý slúži na orientáciu čitateľa, prípadne na jeho dezorientáciu. Na rozdiel od samotnej legendy vysvetlivky nie sú vhodné pre čitateľov do 10 rokov.

TĚŽKÉ ZAČÁTKY PROZAIKOVY

Sympatický formát, erotická obálka s nahým ženským tělem, nadějný název *Citová angažmá*, vieweghovsky vyhlížející tvář na poslední straně a redaktorská slova tamtéž uvádějící, že „kniha Petra Fialy bezesporu aspiruje na jeden z nejčtivějších titulů mezi současnými prózami“, slibují téměř jedinečný čtenářský zážitek. Zůstaňme však raději u textů samotných.

Představená prvotina blanenského rodáka Petra Fialy (roč. 1964) je sbírkou osmnácti povídek z posledního desetiletí. To je poměrně dlouhá doba, a tak lze u autora snadno vysledovat tendenci od kratších prozaických útvarů k delším. Pokud si rozdělíme povídky na velmi krátké či minipovídky (2-5stran), středně dlouhé (6-15 stran) a delší, pak do první kategorie spadá osm textů z let 1990-95, do druhé kategorie šest textů (z toho pět z let 1996-97) a do třetí kategorie zbývající čtyři texty, všechny z posledních dvou let.

Jakkoliv je taková tendence u začínajícího prozaika přirozená, nemyslím si, že přispívá k vyšší literární kvalitě. Zatímco kratší povídky nepostrádají občasnou vtipnost (*Hana odjela*) nebo pointu (*Začíná žít, Kde jsou ty prachy...?*), delším textům se obojího nedostává. Delší povídky se stávají nudnými, po přečtení celé knihy se mezi sebou pletou, jsou jakoby „zaměnitelné“ (k čemuž přispívají také opakující se jména hrdinek), důsledkem nedůrazné pointy je pocit, že by se vlastně nic nedělo, kdyby pokračovaly dál. U tak sevřeného literárního žánru, jakým povídka bezpochyby je, působí tento element rušivě.

Ať už jde o vyprávěcí situaci ich-formy či situaci autorskou, svět je nahlížen vždy očima mladšího muže a jeho vztah k světu je dán právě jen vztahem k ženám. Chybí mi zde jistý přesah do jiné než výhradně mužsko-ženské reality, vztahy se tak stávají umělými, ustrnutí, hibernují. S tím souvisí vypravěčův nadřazený vztah k ženám, ženy či dívky se dají charakterově jen těžko odlišit, před očima vypravěče kolují jakoby v uzavřeném kruhu, ať už ve skutečnosti, nebo ve snu, obměňují sice svá jména, ale

klidně by mohlo jít o jednu ženu s různými jmény a tvářemi.

V nabízejícím se srovnání s prózami Michala Viewegha se vztahy mezi mužem a ženou u Fialy jeví mnohem jednodušší, plošší, ničím nezatížené, postrádající podloží a pozadí skutečného vztahu. Je to jistě i vypravěčskou rutinou a řemeslností, Vieweghův vypravěč navíc nepostrádá rozmanité formy všudypřítomného humoru, který silně odlehčuje často i závažné mezilidské situace.

Fialův styl je poměrně jednoduchý a musím přiznat, že mě ničím nezaujal. Sám jazyk je naprosto neutrální, slovní zásoba spíše chudší, delší povídky se vyznačují střídáním vypravěče, občas se objeví ústřížek z novin či zápis z deníku, ale je to pouze náznak montáže. Z motivů zaujmou vtipné lingvistické úvahy, leitmotivem je pak sen, jeho opakování a obměňování, postupování se skutečností, které má zase daleko k mistrné propracovanosti v prózách Jiřího Kratochvíla či Daniely Hodrové.

Srovnání s Raymondem Carverem, dnes již klasikem americké literatury, nebude jistě také od věci. Fiala má s jeho tvorbou společný žánr i téma – povídky o vztahu mezi mužem a ženou. S Carverem však rozhodně nesdílí zkušenosti věrohodně v textu zachycené a jeho zcela oproštěný jazyk (tzv. literární minimalismus), který přispívá k dějovému spádu a k silné pointě.

Snad začínajícímu prozaikovi ubližuji, když vystihuji jen některé rysy (podle mě ovšem význačné) jeho povídek, snad budu nařčen z hloupého srovnávání s mnohem zkušenějšími spisovateli, na jednom však trvám: sbírka povídek Petra Fialy nepřináší po jazykové, tematické ani poetické stránce do vývoje české prózy nic nového.

Erik Gilk

Petr Fiala: Citová angažmá, Host, Brno 2000, 186 s., náklad neuveden, cena 159 Kč

ILUZE POD SKALPELEM

„Masová média kontrolují účinněji než jakýkoli jiný prostředek šíření nejrůznějších myšlenek především tím, že v kvantitě a hluku informací jimi šířených se eventuální

opačný hlas ztratí jako volání na poušti. Kacíře není vůbec nutné umlčovat – stačí jim zabránit v přístupu k médiím zásadnějšího rozsahu. „Tato slova napsal ve své úvaze Cesta na Olymp biolog a publicista Stanislav Komárek, pozoruhodný a originální myslitel, který ve svých pamfletech, fejetonech a esejích, publikovaných původně v časopisech (často i dost rozdílného zaměření: Vesmír, Tvar, Analogon a další) a nyní vydaných knižně v nakladatelství Petrov, uvádí četné paralely mezi fungováním lidské společnosti a živými organismy, píše zasvěceně a zajímavě o napohled odlišných tématech, jako jsou náboženství, dějiny vědy, národopis, politika či mytologie. Komárkova reflexe současného světa je hodně drsná (ne náhodou nese tento svazek úctyhodných rozměrů titul Pitevní praktikum pro pokročilé), zároveň však chápavá. Navzdory vší skepsi je na autorovi patrná určitá vyrovnanost, poučenost životem (Komárek přitom není žádný kmet – rok narození 1958 – zdá se však, že jeho emigrantská zkušenost jej v mnohém povznesla nad provinciální české poměry) i neokázalý, vkusný humor.

Komárek se ve svých textech pohybuje na hraně mezi přírodními a humanitními vědami, které už v současnosti nespolupracují prakticky vůbec (slavná „Sokalova aféra“ budiž důkazem toho, jak žalostné jsou znalosti úzce specializovaných odborníků o odlišných oblastech lidského vědění). Komárek dokumentuje zpozdilost a absurditu tohoto postoje – disciplíny jako kultura nebo politika totiž tvoří konkrétní lidé, kteří neodmyslitelně vyrůstají z určitého sociálního a psychického backgroundu a ten je zase důsledkem etologických pravidel, kterým lidstvo jakožto součást přírody chtě nechtě podléhá. Právě tato metoda dokáže pozoruhodným způsobem osvětlit některé normálním způsobem obtížně vysvětlitelné jevy současné reality.

Jak napsal Ludvík Vaculík v eseji Čí je svět: „Úroveň lidské většiny, přes její lepší výživu, oblečení a elektronické vybavení, klesá, a všecko – výroba, tisk, škola, úřady – tomu ustupuje. A já si myslím, že to nemůže být jenom tím, že většina lidí má většinu peněz: je to hlavně tím, že každá soustava tíhne k sebeupevnění a sebezpevnění. Řád s chybou stvořený produkuje si už dál vhod-

né lidi, a tak ‚opravuje‘ svou chybu.“ Komárek konstatuje v podstatě totéž, nahrazuje však často netolerantní patos věcností a erudicí, které činí z jeho knihy jeden z největších čtenářských zážitků poslední doby.

Zobecňování a hledání paralel mezi věcmi zdánlivě zcela odlišnými je věcí vděčnou, leč vždy hrozící rizikem zcela mylných závěrů. Od těch často nezachraňuje ani všestranná erudice a literární talent – příkladem za všechny budiž tvorba Ludvíka Součka nebo nejnověji Jiřího Suchánka. Komárek však nekáže žádnou ideologii, jeho články zůstávají v rovině kultivovaného a vtipného konstatování faktu, často docela zjevného, leč zřídkakdy v okolním informačním šumu vnímaného. Sám autor o tom říká: „Myslím si, že deskripce je obecně lepší než interpretace a interpretace je lepší než pokus o reformu...“

Komárkově knize by jistě bylo možno adresovat některé výtky, sám autor však mnohé z nich přeznamenává v doslovu. Jde především o přehuštěnost textu odbornými termíny a nečeskými výrazy, které ho často zbavují čtenářské přístupnosti, dále pak o to, že Komárek často opakuje tentýž poznatek či argument na několika místech své knihy - to je ovšem daň za rozsah a reprezentativnost tohoto petrovského kompletu.

Komárkův styl psaní se často nese v rovině odzbrojujícího konstatování, že císař je nahý. Příkladem budiž tato pasáž: „Už k získání vzdělání, které umožňuje svému nositeli stát se společensky uznávaným specialistou (a jiné typy vzdělání nemají v dnešní době prakticky žádnou váhu ani veřejnou podporu), je nutné mít určitý soubor vlastností, které tento proces ulehčují: kromě dobré paměti a schopnosti učení je to především schopnost se po léta a desetiletí zaměřit jen na velmi malý úsek skutečnosti, čili určitý typ omezenosti. Rovněž žádoucí je nedostatek pochybností o prezentovaných faktech a jejich interpretacích a neexistence, či jen velmi slabá existence otázky po hlubším smyslu vlastní činnosti.“ Zlatá slova, jenže kdo z těch, jichž se týkají, je vůbec ochoten popřát jim sluchu?

Jakub Grombář

Stanislav Komárek: Pitevní praktikum pro pokročilé. Petrov, Brno 2000

ZE SLOVENSKÝCH TOVÁREN A JZD S HUMOREM

Společná kniha povídek Dušana Taragela a Petera Pištánka s názvem „Sekerou a nožom“ přináší patnáct povídek napsaných z části před listopadem 1989. Společně se ale oba dva podepsali jen pod pěti z nich a zbytek si rovným dílem mezi sebou rozdělili a na závěr povídky okomentovali.

Vedle krátkých povídek a jednoho ultrakratičkého dramatu, jehož hlavní hrdinou je Starý Mrdár a jeho syn Ďuro (knižní drama Tvrdý koreň) se zprvu dostáváme do podivuhodného světa dělníků, lemplů a fabrik, odehrávající se v polovině osmdesátých let. Tahle fascinace dělnou třídou je zároveň dost hlubokou studnicí pro ne jednu jazykovou vylomeninu a taškařici. Když v povídce Sekerou a nožom mluví dělník Ján se svojí ženou, je to smršť neuvěřitelných výrazů: „Za päť rokov, čo sú spolu, stučnela ani sviňa. Ošpatněla. Len na riti vysedáva a kňučí. Hlúpa je! Iným mužom ženy porobia kadečo. Bratranec Karol má tiež ženu. Ani jej nemusí povedať. Len pozrie, a jeho žena vie, čo muž chce. Keď si privede kamarátov, tak ani nemukne. Alebo sa s nimi pekne zhovára. Zato Anna? Chodí a mindžuje. KEDY UŽ KONEČNE VYPADNÚ TI ODRONI, reku, ČO SI SI ICH PRIVIEDOL!?“ (s. 21) Navíc pro českého čtenáře je komika jazyková možná ještě silnější, nežli pro čtenáře ze Slovenska. Zároveň se ale do tohoto „humoru“ dostává daleko víc čehosi potemnělého a osamocujícího. Jako by absurdita situací, ve kterých se většina hrdinů ocitne, byla zároveň směšná ale zároveň i smrtelně smutná. To je třeba případ povídky Sekerou a nožom, povídky Cudzinci v noci nebo Jednej dlhočiznej zimy. V Cudzincích v noci se navíc na noční ztrácí hlavní postava Ostarek v komplexu továrny, kde s ním je jen invalida Basó, často přecházející do maďarštiny. Továrna, kola, zábradlí jsou jediné předměty, které podle všeho přežijí všechny. Přízračnost všednosti v socialistické společnosti je ale patrná i v povídce neodehrávající se ve fabrice, která se jmenuje O vplyve pitia kávy na riešenie bytovej otázky, jejíž české znění může český čtenář znát z loňského vydání revue Labyrint. To je ovšem také jediná větší zmínka o této knize u nás.

Vedle drsných továrních povídek se v Ťažkostech v Odese setkáme s jakýmsi světem

ještě zapadlejším, světem ruských básníků před VŘSR. Pištánek, který je jejím autorem, se v doslovu přiznává k fascinaci špatnými překladky z ruštiny v padesátých letech a k lásce k Woodymu Allenovi. Obojího je v této povídce dostatek. Oproti tomu Taragel v povídce Mato Grosso vytvořil malé kouzlo a s jakýmsi odkazem těm nejlepším Bradburyovským povídkám napsal zřejmě vrchol celé sbírky povídek. Vyprávění o podivné rodině, která vyrábí konzervy pro psy a jejíž členové kamsi mizí, až zůstane doma jen dědeček a vnuk, jemuž je pět let. Povídka vznikla v roce 1991 a je vyprávěná jakoby z pohledu onoho chlapečka, jemuž zůstávají utajeny věci dospělých. Tvoří jasnou spojnicí s Taragelovou prvotinou pohádek pro neposlušné děti a jejich starostlivé rodiče.

Poslední společnou prací je povídka Priekopník, nejrozsáhlejší práce celého svazku, k níž je přidán apendix v podobě Taragelovy verze (Priekopník²). Tato povídka byla začatá v roce 1987 a vypráví v celku jednoduchý děj o kopáčovi příkopu jménem Róna, jehož partáci zešíleli a se ztopořeným přirozením odběhli do lesa. Je otázka, jestli si jméno Róna autoři vypůjčili od známého výtvarníka, ale vzhledem k tomu, že se mnohdy postavy jmenují jaksi překvapivě známým jménem (mistr Blumfeld, jinak postava bandity z bondovek), je to pravděpodobné. „Ukázkou z románu“ HOBEM5EP! (čti November) od Dušana Taragela se svazek končí.

Další tvorba obou autorů již byla naznačena. Peter Pištánek kromě tří dílů knihy Rivers of Babylon vydal i knihu svých dalších povídek, Mladý Dôňč (1993, dočkala se i druhého vydání) a dvojice zkazek o Vladovi (Skazky o Vladovi pre veľkých i malých a Nové skazky o Vladovi). Dušan Taragel je autorem pouze jedné knihy, již zmiňovaných pohádek pro neposlušné děti. Obrovskou výhodou obou autorů je z hlediska našeho nejen dráždivé srovnávání s „naším“ humorem, ale i střelení si sami ze sebe: „Mária si Ostarka spokojne prezrela. V běžovej bunde vyzeral ako seriózny inžinier. A keby si dal čiapku, už by sa úplne podobal na toho herca Dušana Taragela v tom seriáli, kde hral predsedu JRD.“ (s. 82) A pokud by někdo měl se slovinou problém, je tu i starý Basó, který čas od času vykřikuje „Fasz a füledbe“ nebo „A rohatt annya dögölyon meg“...

Michal Jareš

FELIX KRIVIN – AFORISMY

Individualita

... och, och - není to žádný med být rozinkou. Zvláště v krabici s rozinkami.

Diskuse

... Beran vyjádřil společné pochyby. Zajíc vyjádřil společné obavy. Vstanul Lev a vyjádřil společný názor.

Vlci a kozy

... a když se vlci nažrali, a kozy zůstaly celé, zrodil se problém: jak nakrmit kozy?

Filosofie z tramvaje

... člověk odchází ze života stejně, jako když vystupuje z tramvaje: jeho odchodu si všimne jen ten, do koho vrazil, nebo komu uvolnil místo.

Síla umění

... když Orfeus procitnul ze své hry, našel ženu v objetí Morfea.

1616

... v tomto roce zemřeli Cervantes a Shakespeare. Ale nikdo se v něm nenarodil.

Pokrok

... stalo se, že ta malinká země, vyrábějící pouze knoflíky a zubní kartáčky, vyrábí nyní vše: od knoflíků po zubní kartáčky.

(Felix Krivin: Učjonyje skazki. Izdatelstvo Karpaty. Užhorod 1967); z ruštiny přeložil -reé-

RADEK VÁCLAVÍK

* * *

(J. Chrobákovi)

Na horách se přitížilo!
Leden rukama sype zem
Po hospodách
Pyšní chlapi za stolem
A samá špatná řeč

(9. 1. 2000, kavárna POD KLENBOU)

Obsah:

úvodník

Mojmír Trávníček__2_3

poezie

Otakar Matušek: Aforismy__8

Robert Fajkus: Přílet havranů, Počátek podzimu, Modlitba, Počátecký hřbitov__9

Jan Válek: Zapadá znělost, Malá chvíle__6

Radek Václavík: ***__30

próza

Helena Mičkalová: Borsučí__7

Vlado Janček: Gürtler__19_23

překlad

Carlos Antognazzi: Sluneční brýle__14_15, 18

Péter Esterházy: Hudba sfér__10_13

Felix Krivin: Aforismy__30

comics

Michal Jareš: __16_17

návraty

Ludvík Vaculík o Sekyře__4_6

recenze

Erik Gilk: Těžké začátky prozaikovy__24_25

Jakub Grombří: Iluze pod skalpelem__25_27

Michal Jareš: Ze slovenských továren a JZD s humorem__28_29

Kontaktní adresy:

Pavel Kotrla
Bystřička 267

756 24

tel. (0657) 643 567

pkotrla@atlas.cz

Knihkupectví Malina
Dolní náměstí 344

755 01 Vsetín

tel. (0657) 619 531

knihkup@vsnet.cz

TEXTY, literární čtvrtletník, číslo 19, ročník V.,
šéfredaktor: Pavel Kotrla, vydavatel: Knihkupectví Ma-
lina, redakce: Jiří Hrabal, Jakub Chrobák, René Kočík,
Dalibor Malina; registrace u referátu kultury OkÚ Vse-
tín pod číslem VS-044/1999, internetová adresa:
www.inext.cz/texty

